

Sivilombudsmannen
Postboks 3 Sentrum
0101 Oslo

Deres ref:

Vår ref:
201701464-14

Dato:
14.11.2017

VEDRØRENDE SIVILOMBUDSMANNENS BESØK TIL ILA FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT 6.-9. MARS 2017

Innledningsvis vil Ila fengsel og forvaringsanstalt presisere at vi så langt mulig vil tilstrebe å etterkomme Sivilombudsmannens anbefalinger. Anbefalingene, herunder anstaltens tiltak, vil kommenteres kronologisk nedenfor.

Fysiske forhold

Sanitære forhold og inneklima

- Inntil det er installert toaletter på alle celler, bør alle innsatte sikres mulighet til å bruke toaletter ved behov uansett tid på døgnet

Anstalten har satt ned en arbeidsgruppe som har fått i oppgave å se på tiltak for å korte ned på tiden innsatte må vente på å benytte toalett ved behov i perioder med innlåsing, herunder særlig på nattetid. Arbeidsgruppen vurderer både organisatoriske endringer og rutineendringer som kan sikre at ventetiden blir så kort som mulig. Arbeidsgruppens forslag til tiltak vil bli lagt frem for anstaltens ledergruppe i løpet av november 2017. Det er vår klare oppfatning at tjenestemenn i anstalten her tilstreber å låse ut de innsatte til toalettbesøk så fort dette er mulig. Vi vil likevel ha et ekstra fokus på dette punktet i tiden fremover, herunder i opplæring av nytilsatte.

- **Det bør sikres at inneklima og innetemperatur ivaretar de innsattes helse**

Anstalten er oppmerksom på at det er enkelte problemer knyttet til innetemperatur, særlig i anstaltens sydblokk. Vi har derfor et kontinuerlig fokus på innetemperatur og inneklima slik at de innsattes helse blir ivaretatt. Ivaretagelse av inneklima og innetemperatur er i hovedsak Statsbyggs oppgave, som eier av bygningsmassen. Alle avvik som omhandler innetemperatur og inneklima kan og skal meldes inn i kriminalomsorgens avvikssystem, KIKS. Temperaturen er sentralstyrt og kan justeres dersom det meldes fra i KIKS om at temperaturen er for høy eller lav. På det nåværende tidspunkt er det ikke kapasitet nok i det elektriske nettet til at de innsatte kan

Kriminalomsorgen region øst

ha panelovner eller andre varmekilder på sine celler. Hver celle kan ha en bordvifte på inntil 30 watt på cellen. Denne kan være til noe nytte ved for høy temperatur.

I forbindelse med ombyggingen av anstalten som er planlagt påbegynt i 2019, foreligger det planer om å etablering av radiatorvarme på cellene i anstaltens sydblokk. Vi er videre i dialog med Statsbygg rundt mulighetene for oppgradering av ventilasjonssystemet i sydblokken. I anstaltens hovedbygg og Annekset foreligger det planer fra Statsbygg om å etablere ventilasjon på alle celler. I forbindelse med disse arbeidene vil det også bli montert nye radiators i hovedbygget. Avdeling Annekset fikk montert nye radiators i 2015.

Det er nylig foretatt en måling av luftkvalitet ved anstaltens sydblokk. På grunn av at luftprøvene p.t. er til dyrking, foreligger ikke resultatene i skrivende stund. Tidligere målinger har avdekket at anstalten har hatt enkelte utfordringer knyttet til luftkvalitet, men målingene har vist at kvaliteten har vært innenfor myndighetenes krav, og således har ivaretatt de innsattes helse.

Miljø og trygghet

Rutiner for forebygging av selvmord og selvskading

- Fengselet bør utvikle skriftlige rutiner for forebygging og håndtering av selvmordsrisiko

Anstalten har igangsatt arbeidet med å utvikle skriftlige rutiner for forebygging og håndtering av selvmordsrisiko. Det er nedsatt en tverrfaglig arbeidsgruppe som har fått ansvar for utformingen. Dette er planlagt ferdigstilt i løpet av første halvår 2018.

Følelse av trygghet

- Det bør sikres at utenlandske innsatte gis opplæring i brannsikkerhet, og at rutiner utarbeides og er tilgjengelig på et språk de innsatte forstår.

Anstalten har fokus på brannsikkerhet i alle inkomstsamtaler. Dersom den innsatte ikke behersker norsk eller engelsk, vurderer anstalten om det bør brukes tolketjenester. Det vises til vedlagte skjema for inkomstsamtalen. Inkomstsamtalen blir foretatt umiddelbart etter at den innsatte har ankommet anstalten. Skjemaet inneholder et eget punkt om brannsikkerhet, herunder opptreden ved brann.

I tillegg har anstalten utformet et skriv om hvordan de innsatte skal opptre ved brann. Dette skal henge på alle celledører. Dette skrevet er utformet også på engelsk. Anstalten vil nå sikre at denne informasjonen om brannsikkerhet også blir hengt opp på engelsk på alle celledører. Det nevnte skrevet vil også oversettes til andre språk som de innsatte forstår, i første omgang til russisk.

Utelukkelse fra fellesskapet

Bruk av utelukkelse ved Ila fengsel og forvaringsanstalt

- Plassering i hel eller delvis isolasjon ved avdeling G på grunn av bygnings- eller bemanningsmessige forhold bør kun benyttes hvor forholdene er akutte, og ikke som et rutinemessig tiltak

Anstalten kjenner seg ikke igjen i denne beskrivelsen, da plassering i hel eller delvis isolasjon ved avdeling G på grunn av bygnings- eller bemanningsmessige tiltak ikke benyttes som rutinemessig tiltak.

Anstalten har i sakens anledning gjennomgått statistikken for utelukkelse etter denne hjemmelen og har avdekket at kun 2,44 % av alle utelukkelse i 2017 vært utelukket etter bygnings- eller bemanningsmessige forhold. Dette gjelder for hele anstalten, og ikke bare utelukkelse ved avdeling G. Anstalten tar likevel Sivilombudsmannens anbefaling til etterretning, og vil ha et fortsatt fokus på å benytte utelukkelse av bygnings- eller bemanningsmessige forhold kun ved akutte forhold.

Isolasjonskompenserende tiltak

- Fengselet bør sikre at alle innsatte ved avdeling G, inkludert de som er isolert for kortere tid, har tilgang til forsvarlige og meningsfulle isolasjonskompenserende tiltak

Anstaltens ressursteam har til enhver tid fokus på de langtidsisolerte innsatte, og vi er derfor av den oppfatning at de er ivaretatt. Anstalten har nedsatt en tverrfaglig arbeidsgruppe som spesifikt har fått i oppgave å utarbeide isolasjonskompenserende tiltak for innsatte ved avdeling G som er isolert i kortere perioder. Gruppen har på bakgrunn av sitt mandat nylig kartlagt hva som allerede gjøres av isolasjonskompenserende tiltak, samt fremmet forslag til hva som ytterligere kan gjøres av isolasjonskompenserende tiltak. Forslagene vil bli grundig gjennomgått av anstaltens ledergruppe. Det vil foretas en helhetlig vurdering av de ulike forslagene, vurdert opp mot sikkerhetsmessige og økonomiske hensyn. Som ett eksempel vil anstalten vurdere om det kan innføres timeplaner for innsatte som det forventes at skal tilbringe noe tid ved avdeling G, for eksempel fordi de er varetektsfengslet av retten med restriksjoner, slik at denne gruppen opplever en større grad av forutsigbarhet. Det er imidlertid en særskilt utfordring at det ikke er tilknyttet et eget aktivitetsrom til avdeling G.

Langtidsutelukkelse av personer med psykiske lidelser

- Sentrale myndigheter bør iverksette tiltak for å sikre at langtidsisolerte ved Ila fengsel og forvaringsanstalt får et behandlingstilbud og at deres isolasjon avbrytes.

Anstalten stiller seg bak Sivilombudsmannens anbefaling. Vi ønsker å presisere at anstalten flere år på rad har fremmet opprettelsen av en forsterket fellesskapsavdeling som budsjettsak, herunder som konkret forslag med kostnadsberegninger.

- Det anbefales at særlige tiltak for å aktivisere langvarig utelukkede ved Ila fengsel videreføres, uten at dette går på bekostning av de som er utelukket i kortere perioder.

Anstalten er enig i Sivilombudsmannens anbefaling. Situasjonen for de sykeste innsatte har blitt svært mye bedre etter opprettelsen av Ressursteamet. Det er imidlertid uheldig at bevilgningene går fra år til år, og at fremtiden således er usikker. Anstalten er av den oppfatning at det nødvendig med en mer varig løsning i form av en forsterket fellesskapsavdeling. Vi vil fortsette arbeidet med å få på plass en forsterket fellesskapsavdeling for de sykeste innsatte i samarbeid med helsevesenet.

Andre inngripende tiltak

Kroppsvisitasjon

- Ila bør vurdere to-trinnsvisitasjon eller andre tilsvarende metoder som gjør visitasjonsprosessen så skånsom som mulig

Visiteringen ved Ila fengsel og forvaringsanstalt foregår i tråd med den opplæringen som blir gitt ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS) og etter gjeldende lovverk. Det følger av retningslinjene til straffegjennomføringsloven punkt 3.31 at undersøkelse av person «skal foretas på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdiggende for den innsatte», herunder at undersøkelsen «ikke må være mer omfattende enn nødvendig». Ila fengsel og forvaringsanstalt er enig i at en trinnvis visitasjon i de fleste tilfeller vil være mindre pinlig og/eller nedverdiggende enn dersom alle klærne må tas av samtidig. Ila fengsel og forvaringsanstalt har imidlertid særskilte utfordringer knyttet til sikkerhet i anstalten i og med at de forvaringsdømte per definisjon er de «farligste» kriminelle. Anstalten er av den oppfatning at det ved en to-trinnsvisitasjon er langt større utfordringer knyttet til å ivareta hensynet bak visitasjonen – å ivareta sikkerheten ved anstalten.

- Det bør benyttes mannlige betjenter til visitasjon.

Det er fast praksis i anstalten at det tilstrebes at visitasjon utføres av mannlige betjenter. Så langt mulig vil visitasjon derfor gjennomføres av mannlige betjenter. På grunn av at det ved Ila fengsel og fengsel er ansatt cirka 40 % kvinner, vil det i praksis ikke alltid være mulig at det kun er mannlige ansatte til stede under visitasjoner. Dette må også sees i sammenheng med det høye aktivitetsnivået vi har i anstalten, noe som medfører at det av sikkerhetsmessige årsaker er behov for å gjennomføre et stort antall visitasjoner daglig. Det er fast praksis at den innsatte spørres om det er i orden for ham at en kvinne er til stede under visitasjonen. Anstalten bemerker at dersom en kvinne er til stede i rommet under visitasjon, er det alltid en mann i rommet. Det er fast praksis at kvinnen snur seg unna slik at hun ikke ser den innsatte naken.

Anstalten tar Sivilombudsmannens anbefaling til etterretning, og vil fortsette å ha fokus på at det bør benyttes mannlige betjenter til visitasjon.

- Urinprøvetaking bør gjennomføres med kun mannlige betjenter til stede.

Urinprøvetaking gjennomføres i henhold til opplæringen ved KRUS og i henhold til gjeldende regelverk. Det vises til retningslinjene til straffegjennomføringsloven punkt 3.32. Det er, som i punktet ovenfor, fast praksis i anstalten at urinprøvetaking gjennomføres ved kun mannlige betjenter til stede. De samme utfordringene gjør seg imidlertid gjeldende ved urinprøvetaking som ved gjennomføring av visitasjon. Anstalten presiserer at innsatte alltid kan velge å gjennomføre urinprøven uten tilsyn, dersom han på forhånd har tatt av seg alt tøy.

Anstalten tar Sivilombudsmannens anbefaling til etterretning og vil fortsette å ha fokus på at det så langt mulig kun skal være mannlige betjenter til stede under urinprøvetaking.

- Fengselet bør vurdere alternative lokaler for urinprøvetaking, eventuelt alternativer til urinprøvetalong der dette er mulig.

Anstalten har satt ned en arbeidsgruppe som har kommet med et konkret forslag til alternativt lokale for urinprøvetaking. En slik ombygging vil for det første ha økonomiske konsekvenser for

anstalten. For det annet er lokalet som er foreslått i dag i bruk som kontor. Anstaltens ledergruppe vil vurdere om en slik ombygging kan foretas, herunder foreta et kostnadsoverslag. Det må i tillegg vurderes om vi har andre egnede lokaler som kan brukes som kontor.

Informasjon til innsatte

- Fengselet bør sikre at utenlandske innsatte har tilgang til informasjonsheftet på et språk de innsatte forstår

Anstalten har etter Sivilombudsmannens besøk innhentet informasjon om hva det vil koste å leie inn tolketjenester for oversettelse av informasjonsheftet til andre språk enn norsk og engelsk, som er de språkene vi har informasjonsheftet tilgjengelig på i dag. Det vil koste ca. 25000 kr per språk å få infoheftet oversatt. Anstalten har etter Sivilombudsmannens besøk hatt en gjennomgang av hvilke nasjonaliteter/språk de innsatte i anstalten har. Vi har etter dette besluttet å oversette infoheftet til russisk. Dette arbeidet er igangsatt, og vi håper at dette vil være ferdigstilt innen utløpet av 2017. Vi vil på neste års budsjett vurdere om infoheftet skal oversettes til ytterligere språk. Vi vil også vurdere om informasjonsheftet kan komprimeres, og således om den komprimerte versjonen kan oversettes til flere språk. Vi vil videre se på muligheten for å få laget en informasjonsfilm som kan lages på flere språk.

Kontakt med omverden

Skype

- Fengselet bør, i samarbeid med overordnet myndighet, se på muligheten for å etablere en løsning for bruk av alternative kommunikasjonsmidler.

Anstalten er enig med Sivilombudsmannens anbefaling, og vi ser viktigheten av de innsatte gis anledning til kommunikasjon med familie og øvrig nettverk gjennom for eksempel bruk av Skype. Vedlagt følger Kriminalomsorgsdirektoratets (KDI) rundskriv nr. 3/2017 om «Videosamtaler for domfelte og innsatte i fengsel». Rundskrivet gir retningslinjer om adgangen til å la innsatte gjennomføre videosamtaler i enheter «hvor dette er praktisk gjennomførbart». Det fremgår av rundskrivet at gjennomføring av videosamtale forutsetter at «dette er mulig med hensyn til blant annet tilgjengelig teknisk utstyr i enheten, bemanning og ressurser for øvrig».

Anstalten mangler per i dag egnede lokaliteter for gjennomføring av Skype-samtaler. Vi mangler videre kabling til internettlinje. En monitorering av Skype-samtaler vil også måtte vurderes opp mot anstaltens øvrige aktivitetsnivå, da vi på grunn av det høye aktivitetsnivået som til enhver tid er i anstalten her, ikke har personell til å føre kontroll med Skype-samtaler uten at dette vil kunne gå på bekostning av sikkerheten i anstalten og/eller aktivitetsnivået for øvrig. Anstalten tar imidlertid Sivilombudsammens anbefaling til etterretning, og vil tilstrebe å finne en løsning hvor alternative kommunikasjonsmidler kan tas i bruk.

Helsetjenester

- Dette punktet er i sin helhet besvart av helsetjenesten i anstalten, og sendt direkte til Sivilombudsmannen.

Med hilsen

Knut Bjarkeid
direktør

Monica Tanem
fungerende seniorrådgiver

Vedlegg: Mal for inntakssamtale
Rundskriv

Kopi: Kriminalomsorgsdirektoratet v/Kathrine Granheim